

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

Саюк Марії Вікторівни

«ПІДГОТОВКА ОСВІТНІХ ЛІДЕРІВ ЗА МАГІСТЕРСЬКИМИ ПРОГРАМАМИ
УНІВЕРСИТЕТІВ НІДЕРЛАНДІВ»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності
«011 Освітні, педагогічні науки»

Актуальність теми

Управління освітою є важливим структурним елементом збереження та збагачення інтелектуального потенціалу України. На національному та інституційному рівнях актуальним питанням є підготовка та перепідготовка управлінців закладів освіти, адже на тлі повномасштабного вторгнення верифікується професійна спроможність освітніх лідерів до стратегування, якісного фінансового менеджменту, управління змінами, проєктної діяльності, комунікацій і партнерств. Сучасні виклики засвідчують, що традиційні підходи до управління закладами вищої освіти вже не повною мірою відповідають потребам суспільства, натомість зростає потреба у фахівцях, які поєднують управлінську компетентність із стратегічним мисленням, інноваційністю та ціннісним баченням розвитку освітніх інституцій.

Таким чином, дисертаційне дослідження спрямоване на розв'язання актуальної наукової проблеми підготовка управлінських лідерів здатних ефективно забезпечити процес в умовах невизначеності та турбулентності. З огляду на вищевикладене, подана на рецензування дисертація Саюк М.В. «Підготовка освітніх лідерів за магістерськими програмами університетів Нідерландів» є сучасним та затребуваним дослідженням у полі національної освіти і науки.

Новизна результатів наукового дослідження

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження М.В. Саюк полягає у тому, що:

уперше:

- українській педагогічній науці здійснено порівняльно-педагогічний аналіз теорії і практики підготовки освітніх лідерів за магістерськими програмами в університетах Нідерландів;
- системно досліджено зміст і методи професійної підготовки освітніх лідерів в Нідерландах;
- виявлено характерні особливості та обґрунтовано ключові тенденції, серед яких формування партнерської моделі дуальної підготовки освітніх лідерів;
- розроблено і теоретично обґрунтовано модель підготовки освітніх лідерів в Україні на основі досвіду Нідерландів;

подальшого розвитку набули: поняттєво-термінологічний апарат дослідження, а саме поняття «лідерство», «освітнє лідерство» та «освітній лідер». Зокрема, обґрунтовано та запропоновано власне тлумачення поняття «освітній лідер» як особи, здатної до організації, мотивації та натхнення

освітньої команди, що активно долучена до діяльності закладу освіти та сповідує його місію, а також бере на себе відповідальність за стратегічні рішення і зміни в освітньому середовищі; доповнено змістове значення поняття освітнього лідерства, що є інструментом для досягнення суспільної користі для суспільства та в умовах доступного і відкритого освітнього простору покликане розкрити таланти студентів завдяки злагоджень і надихаючій командній роботі.

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні та впровадженні освітній процес методичних рекомендацій на інституційному рівні задля посилення в Україні професійної підготовки магістрів в межах спеціальностей «011 Освітні, педагогічні науки» / «A1 Освітні науки» та «073 Менеджмент» / «D3 Менеджмент» з урахуванням кращих практик нідерландського досвіду.

Аналітичні матеріали дослідження можуть бути використані у процесі розроблення освітніх програм, передусім міждисциплінарних з підготовки управлінців закладами освіти, освітніх лідерів, експертів, та оновлення змісту навчальних дисциплін.

Результати дослідження можуть слугувати дорожньою картою для приведення у відповідність інституційних освітніх політик, стратегій, концепцій у контексті інтеграції до світового освітнього простору.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес 6 закладів вищої освіти і наукових установ України.

Позитивним є той факт, що наукове дослідження здійснено в межах наукової теми відділу дослідницької діяльності університетів Інститут вищої освіти НАПН України «Демократизація та децентралізація системи вищої освіти: автономія та академічні свободи» (№ держреєстрації 0122U200775, 2021–2023 рр.), що свідчить про його органічний зв'язок із пріоритетними напрямками розвитку сучасної педагогічної науки.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та дотримання принципів академічної доброчесності

Проаналізувавши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові збіги, можна констатувати, що дисертація Саюк Марії Вікторівни є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому не виявлено ознак фабрикації, фальсифікації, компіляції, плагіату чи неправомірних запозичень. Усі використані наукові положення, ідеї, результати та фрагменти праць інших авторів належним чином супроводжуються посиланнями на відповідні джерела, що засвідчує дотримання дисертанткою принципів академічної доброчесності.

Мова та стиль викладення результатів

Дисертацію викладено українською мовою. Текст роботи характеризується логічністю, послідовністю викладу матеріалу, дотриманням наукового стилю та коректним використанням фахової термінології. Загальні висновки дисертації відзначаються змістовною повнотою, належним рівнем

узагальнення одержаних результатів та їх відповідністю поставленій меті й визначеним завданням дослідження.

Зміст та структура дисертації

Дисертація Саюк М.В. відзначається чіткою логікою викладу матеріалу, внутрішньою узгодженістю та обґрунтованою структурою. Окремо варто підкреслити належний рівень визначення мети та дослідницьких завдань, які надали роботі змістовної завершеності й послідовності. Така структура дослідницького задуму засвідчує виважений підхід авторки до розкриття обраної проблематики та логічну обґрунтованість побудови дисертаційного дослідження.

У вступі дисертаційної роботи Саюк М.В. належно обґрунтовано актуальність теми дослідження, зумовлену потребою модернізації системи підготовки управлінців у сфері освіти в Україні в умовах трансформації вищої освіти та євроінтеграційних процесів, а також недостатньою розробленістю проблеми підготовки освітніх лідерів у вітчизняній педагогічній компаративістиці. Чітко визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, представлено комплекс взаємодоповнювальних методів наукового пошуку, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі дисертації «Теоретичні засади професіоналізації освітніх лідерів в Нідерландах» (с. 39-79) здійснено ґрунтовне теоретико-аналітичне осмислення феномену освітнього лідерства в контексті сучасного європейського освітнього дискурсу та національних трансформацій управління освітою. Авторкою досліджено наукові розвідки щодо поняття освітнього лідерства (с. 41-48), проаналізовано підходи до його трактування в міжнародному та українському науковому просторі, а також уточнено зміст поняття «освітній лідер» (с. 48-50). Позитивно слід відзначити проведений аналіз нормативно-інституційних засад розвитку вищої освіти в Нідерландах, який дозволив виявити вплив університетської автономії, культури якості та суспільно орієнтованих цінностей на формування середовища підготовки освітніх лідерів. Зміст розділу вирізняється логічністю, концептуальною цілісністю та створює належне теоретичне підґрунтя для подальшого емпіричного аналізу.

Другий розділ «Організаційні та навально-методичні основи магістерської підготовки освітніх лідерів в університетах Нідерландів» (с. 80-142) присвячено комплексному аналізу особливостей магістерської підготовки освітніх лідерів в Нідерландах. На основі дослідження освітніх програм у акредитованих нідерландських закладах вищої освіти (с. 80; Додаток А) авторкою охарактеризовано як змістову, так і організаційну структуру магістерських програм. Таким чином встановлено домінування практико-орієнтованого підходу до підготовки освітніх лідерів (с. 124); переконливо показано, що ключовими характеристиками нідерландської моделі є дуальність освітнього процесу (с. 123); міждисциплінарність у таких ключових галузях як педагогіка, менеджмент, управління, психологія тощо (с. 126); розвиток

індивідуального, дослідницького, ціннісного, командного лідерства та лідерства служіння (с. 129); впровадження у освітніх процес інтервізій та супервізій (с. 136); тьюторський супровід здобувачів (с. 135), а також системна орієнтація на індивідуальну освітню траєкторію кожного студента. Важливим результатом розділу є узагальнення провідних тенденцій магістерської підготовки освітніх лідерів у Нідерландах (с. 141).

У третьому розділі дисертаційного дослідження «Перспективи інтеграції досвіду освітніх лідерів за магістерськими програмами Нідерландів у вищу освіту України» (с. 144-176) дисертанткою здійснено порівняльний аналіз сучасних підходів до професійної підготовки управлінських кадрів у сфері освіти в Україні та магістерської підготовки освітніх лідерів у Нідерландах. На основі зіставлення організаційних, структурних, змістових і компетентнісних параметрів освітніх програм виявлено концептуальні відмінності між національною та нідерландською моделями професійної підготовки керівників освіти (с. 162, таблиця 3.1). Встановлено, що вітчизняна система переважно орієнтується на формування управлінсько-адміністративних компетентностей, тоді як нідерландський підхід акцентує увагу на розвитку лідерського потенціалу, стратегічного мислення, професійної рефлексії та здатності до трансформаційного впливу в освітньому середовищі (с. 165-166). Позитивної оцінки заслуговує проведений аналіз широкого масиву освітніх програм українських закладів вищої освіти, який забезпечив належну репрезентативність висновків щодо актуального стану підготовки управлінців освітою в Україні (с. 144-158).

Логічним підсумком компаративного етапу дослідження стало розроблення моделі підготовки освітніх лідерів в Україні, що ґрунтується на адаптації ідей здобутого нідерландського досвіду до вітчизняних освітніх реалій. Представлена розробка враховує виклики, ідентифіковані на національному рівні проблеми управлінської діяльності закладами освіти та створює підґрунтя для автономного впровадження в цілому або окремо структурних елементів в професійну підготовку освітніх лідерів (с. 166-168). Практичну значущість розділу підсилюють сформульовані рекомендації (с. 169-173) щодо вдосконалення змісту та організації магістерських програм, спрямовані на посилення лідерського, рефлексивного та практико-орієнтованого компонентів професійної підготовки майбутніх управлінців у сфері освіти.

Висновки дисертації є структурованими, змістовно узгодженими з поставленими завданнями дослідження та повною мірою відображають основні результати наукового пошуку. У них узагальнено ключові теоретичні та практичні результати дослідження, підтверджено досягнення мети дисертаційної роботи, а також окреслено перспективи використання одержаних результатів для модернізації системи підготовки управлінців у сфері освіти в Україні.

Оцінка повноти викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Основні наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження достатньо повно викладені у 18 публікаціях (16 – одноосібних), із них: 1 розділ у колективній монографії, 7 статей у провідних наукових фахових виданнях України в галузі педагогіки категорії «Б», 9 – у збірниках матеріалів конференцій, 1 методичних рекомендаціях опублікованих здобувачем.

Варто наголосити, що бібліографічний список налічує 214 джерел, з яких 136 іншомовні публікації (зокрема англійською та нідерландською мовами), що підтверджує широку та репрезентативну джерельну основу роботи.

Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях і науково-популярних заходах, а також систематично обговорювалися на засіданнях відділу дослідницької діяльності університетів Інститут вищої освіти НАПН України упродовж 2022–2026 рр., що підтверджує їх наукову значущість і практичну цінність.

Наведене дає підстави стверджувати, що наукові результати дисертаційного дослідження повною мірою висвітлені в опублікованих працях здобувачки, а їх зміст відповідає основним положенням дисертації.

Дискусійні питання та рекомендації

Представлений у дисертації матеріал, його глибокий аналіз, аргументована інтерпретація результатів і сформовані висновки не викликають заперечень. Позитивно оцінюючи результати здійсненого М.В. Саюк дослідження, вважаємо за доцільне висловити окремі дискусійні положення та конструктивні побажання, які можуть слугувати підґрунтям для подальшого уточнення та поглиблення окремих аспектів наукового пошуку, а саме:

1. У дисертації простежується ідея про перевагу лідерсько-орієнтованої моделі професійної підготовки над управлінсько-адміністративною. Таке твердження вважаємо дискусійним. Чи не доцільніше в умовах української системи освіти говорити не про заміщення менеджерської парадигми лідерською, а про їх інтеграцію?

2. В чому полягають відмінності в організації освітнього процесу підготовки магістрів Нідерландів на основі розвитку індивідуального лідерства, командного та дослідницького лідерства, лідерства-служіння та ціннісного лідерства?

3. В умовах цифрової трансформації освітнього процесу, які інноваційні технології і методи використовуються у процесі підготовки освітніх лідерів у Нідерландах? Які з проаналізованих методів є інноваційними для української системи підготовки? Чи можливо їх інтегрувати у національну систему вищої освіти?

4. Які елементи запропонованої моделі підготовки освітніх лідерів можуть бути впроваджені в українських університетах у короткостроковій перспективі без суттєвих організаційних змін?

Висновки про дисертацію

У цілому, робота відзначається високим рівнем наукової зрілості, логічною послідовністю викладу, глибиною аналітичних узагальнень, а також умінням інтегрувати теоретичні концепції та емпіричні дані в цілісну систему. Дисертантка демонструє високу компетентність у проведенні компаративного аналізу, здатність до формування обґрунтованих висновків і внесення конструктивних ідей у розвиток відповідної наукової галузі, що робить роботу значущим внеском у сучасну педагогічну та освітньо-організаційну практику.

Вважаю, що дисертаційне дослідження здобувачки ступеня доктора філософії Саюк Марії Вікторівни на тему **«Підготовка освітніх лідерів за магістерськими програмами університетів Нідерландів»** виконане на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних і практичних результатів якого забезпечує розв'язання наукового завдання та має істотне значення для галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Дисертація за актуальністю, науковою новизною та практичною значущістю повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, визначеним у п. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Це дає підстави для висновку, що Саюк Марія Вікторівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, доцент,
заступник директора з наукової роботи
Інституту вищої освіти
Національної академії педагогічних
наук України

Юрія СКИБА

«28» квітня 2026 року